

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА І ПРАВОВА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ПАСАЖИРСЬКИМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯМИ НА ТРАНСПОРТІ

В статті досліджено організаційну структуру і правову основу управління пасажирськими перевезеннями на транспорті. Ключові слова: пасажирські перевезення, управління.

В статье исследовано организационную структуру и правовую основу управления пассажирскими перевозками на транспорте. Ключевые слова: пассажирские перевозки, управление.

The article examined the organizational structure and legal framework for passenger transport in transport. Keywords: passenger transport, management.

Постановка проблеми.

Транспорт – велика і дуже складна галузь економіки, велика кількість підприємств якої розміщені на великому просторі держави. Для забезпечення безперебійного і безперервного перевізного процесу на всій транспортній системі необхідна злагоджена робота різних підприємств і організацій транспортно-дорожнього комплексу, *технологічно* взаємозв'язаних між собою. Крім того, на транспорті є заводи з ремонту рухомого складу, а також з виробництва спеціальних машин, обладнання і запасних частин, необхідних транспортним підприємствам. У зв'язку з тим, що значна частина працівників транспорту, зайнятих утриманням різних пристроїв і забезпеченням перевізного процесу, а також члени їх сімей проживають не в містах роботи, виникає потреба у вирішенні непростих соціальних задач разом з виконанням основної задачі – здійсненням перевізного процесу вантажів і пасажирів. Тому організація *управління* такої складної і специфічної галузі економіки повинна спиратися на загальні принципи управління економікою в ринкових умовах при обов'язковому урахуванні особливостей різних видів транспорту.

Аналіз основних джерел.

З аналізу літературних джерел вітчизняних учених [1,4] під управлінням розуміють процес, який направлений на зміну певного об'єкта.

Управління транспортним сектором економіки [2] *включає управління* кадрами, технікою, технологією перевізного процесу, матеріальними частинами галузі, а також фінансами, матеріально-технічним забезпеченням, збутом, взаємовідносинами з клієнтурою і населенням. При цьому *довготривале прогнозування і поточне планування*, облік і аналіз результатів діяльності становить серцевину управління. *Головними задачами управління* в сучасних умовах є наступні:

- забезпечення відповідності системи управління ринковим принципам і вимогам маркетингу;
- доведення системи управління до рівня сучасних організаційних структур;

- забезпечення підвищення ефективності та рентабельності роботи транспорту на основі впровадження результатів прискорення науково-технічного прогресу.

Управління представляє собою [3] свідомий, цілеспрямований вплив органів управління на будь-який об'єкт для досягнення заздалегідь поставленої мети. Отже, управління – це безперервний процес взаємодії *суб'єкта* (системи, що управляє) і *об'єкта* (система, якою управляють) управління. *Взаємодія суб'єкта і об'єкта* здійснюється таким чином:

- до суб'єкта постійно надходить інформація про стан об'єкта, виконання ним виробничих завдань, дію зовнішніх факторів, збурень, їх вплив на виробничий процес;

- отримана інформація обробляється і аналізується, на підставі її результатів суб'єктом приймається рішення, яке в формі команди передається об'єкту;

- інформація про виконання команди і новий стан об'єкта надходить до суб'єкта, який відпрацьовує нові команди для отримання бажаних результатів.

Мета статті.

У своїй статті автор намагається дослідити організаційну структуру і правову основу управління пасажирськими перевезеннями на транспорті.

Викладення основного матеріалу.

Основне призначення системи управління полягає в забезпеченні узгодженої діяльності, координації в роботі і чіткої взаємодії складових (частин) всього перевізного процесу як єдиної, цілісної системи. Процес управління складається з таких *стадій*:

- визначення цілей управління з використанням прогнозування, поточного планування, на підставі чого відпрацьовуються основні напрями розвитку перевізного процесу;

- напрацювання і прийняття раціональних управлінських рішень;

- аналіз та оцінка результатів управління.

В основу системи управління необхідно покласти сучасні, наукові принципи – обов'язкові правила, положення і норми поведінки в економічному середовищі суспільства, які зобов'язані використовувати органи всіх рівнів управління в практичній діяльності. *Головні принципи*:

- демократизація управління, якою передбачається поєднання плановості, керівництва виробництвом з широкою самостійністю та ініціативою підприємств;

- дотримання централізму (управління з одного центра) і одноосібного керівництва з персональною відповідальністю керівників за роботу підприємств;

- поєднання інтересів виробничого колективу і керівництва;

- дотримання пропорцій і темпів розвитку підприємства;

- перебільшення пропозицій (можливостей) підприємства над попитом послуг;

- дотримання дисципліни;
- дотримання науковості на підставі комплексного і системного підходу та використання економічних законів;
- забезпечення високої ефективності і прибутковості виробництва;
- чітке розмежування прав і відповідальності в межах функціональних обов'язків, контроль виконання.

Одноосібне керівництво підприємствами галузі – обов'язкова умова реалізації принципу централізму в управлінні транспортом. Одноосібне керівництво передбачає персональну відповідальність керівника підприємства (підрозділу) за роботу в поєднанні з ініціативою спеціалістів різних рівнів управління і рядових працівників при вирішенні виробничих задач за умови дотримання високої загальної дисципліни. Дисципліна на транспорті – широке поняття, яке включає державну, трудову, технологічну дисципліну.

При рішенні різноманітних задач управління транспортом використовуються три основні групи методів:

- *адміністративні*, якими передбачається застосування таких інструментів впливу, як регламент, норма, інструкція, що закріплюються наказами, розпорядженнями і вказівками керівників;

- *економічні*, які орієнтують на застосування таких важелів підвищення ефективності перевізного процесу, як ціна, прибуток, рентабельність, кредит та інше (в ринкових умовах вони набувають першорядного значення);

- *соціально-психологічні*, які включають широкий спектр прийомів соціальної мотивації і морального впливу на виробничий колектив і окремих працівників (визначення кращих працівників і колективів).

З утворенням співдружності незалежних держав (СНД) транспортні комплекси, розміщені на їх території, повністю перешли у власність цих держав. В кожній з них для керівництва усіма видами транспорту утворені самостійні міністерства транспорту, в яких створені відповідні департаменти кожного виду транспорту. Управління транспортно-дорожнім комплексом нашої держави здійснює Міністерство транспорту та зв'язку України (МТЗУ). Як і інші міністерства, Мінтрансзв'язку керується в своїй діяльності Конституцією України, законами, які приймає Верховна Рада України, указами Президента України і постановами Кабінету Міністрів України. Важливу роль в діяльності транспортного комплексу відіграє Колегія та Науково-технічна Рада Мінтрансзв'язку України. Структура центрального апарата МТЗУ наступна: *керівництво* – Міністр, Перший заступник, п'ять заступників; департаменти – фінансового регулювання та соціально-економічної політики, розвитку та координації систем транспорту та зв'язку, безпеки галузі; *управління* – аналітичного забезпечення роботи Міністра та колегії, кадрів, зовнішньоекономічних зв'язків, контрольно-ревізійної роботи, юридичне, державної власності, бухгалтерського обліку та звітності, контролю та діловодства і три *сектори*: режимно-секретний, мобілізаційної роботи і інформаційних технологій.

Крім того, в структурі Міністерства транспорту та зв'язку України утворено підрозділи Міністерства, які приймають участь у межах компетенції в реалізації державної політики за видами транспорту у сфері перевезень пасажирів і вантажів; забезпеченні розвитку відповідного виду транспорту; нормативно-правовому регулюванні відносин між суб'єктами господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів; управлінні майном підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління Міністерства; організації додержання вимог законодавства щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, польотів літаків, руху поїздів і судноплавства; в здійсненні відповідно до законодавства регулятивних та дозвільно-реєстраційних функцій в межах повноважень, визначених чинним законодавством та інше. Такими підрозділами, в компетенцію яких входить функція управління і вантажними, і пасажирськими перевезеннями, є наступні:

- Державний адміністрація автомобільного транспорту (Укравтотранс);
- Державний департамент морського і річкового транспорту (Укрморрічфлот);
- Головна державна інспекція на автомобільному транспорті (Головавтотрансінспекція);
- Державна авіаційна адміністрація (Державіаадміністрація);
- Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації України (Держзв'язок);
- Державна адміністрація залізничного транспорту України (Укрзалізниця).

Особливе положення з 1991 року склалося на залізничному транспорті, через те що рухомий склад обертається на території всіх країн СНД. Тому виникла потреба щодо розробки та використанні єдиних стандартів, технології його ремонту, єдиних нормативів з безпеки руху поїздів, принципів і правил перевізного процесу. Враховуючи те, що розрив діючої технології роботи мереж залізниць держав СНД порушить транспортні зв'язки і в результаті призведе до розвалу економіки, керівники залізничних адміністрацій у 1992 році підписали угоду про координацію роботи залізниць СНД МПС Росії. Крім того, було утворено Раду по залізничному транспорту СНД в якості розпорядницького органу на міждержавному рівні. Рішення Ради – обов'язкові для всіх залізничних адміністрацій. Виконавчим органом Ради по залізничному транспорту стала Дирекція, яку було утворено рішенням голів урядів держав СНД. За дорученням Ради Дирекція може представляти його у стосунках з іншими організаціями і установами. Дирекція має статус юридичної особи.

Укрзалізниця є органом управління залізничним транспортом загального користування, підвідомчим Мінтранзв'язку. Отже, залізницями здійснює керівництво Укрзалізниця (УЗ) через управління залізниць (Донецька, Одеська, Південна, Південно-Західна, Придніпровська, і Львівська). В

структурі Укрзалізниці для керівництва кожною підгалуззю залізничного господарства утворено Головні управління: виробничі (безпеки руху та екології, перевезень, господарств: локомотивного, вагонного, колійного, а також пасажирське, автоматики, телемеханіки та зв'язку, комерційне та інші) і функціональні (кадрові та соціальної політики, медичних закладів, розвитку та інвестицій, фінансово-економічне, юридичне, воєнізованої охорони, капітальних вкладень та інші). Структура управлінь залізниць практично відображає структуру апарата УЗ і складається з відповідних виробничих (перевезень, локомотива, вагонна, пасажирська, колії та інші) і функціональних (юридична, економічна, капітальних вкладень, воєнізованої охорони та інші) служб.

Кожна залізниця розділена на Дирекції залізничних перевезень (на 4-5 дирекцій). Всього на мережі нараховується 27 дирекцій, в апараті яких є виробничі відділи (перевезень, пасажирський, комерційний) та ряд функціональних відділів і секторів (матеріально-технічного постачання, економічний, кадрів, організації праці і зарплати та інші).

Питаннями забезпечення пасажирських перевезень займається ряд Головних управлінь Укрзалізниці. Ведуча серед них роль належить Головному пасажирському управлінню, яке керує організацією перевезень пасажирів і багажу у внутрішньому та в міжнародному сполученнях, проводить заходи із забезпечення безпеки руху і якісного обслуговування пасажирів, збереженості багажу, покращення використання перевізних засобів та інше.

Для управління приміськими перевезеннями в УЗ створено Головне управління приміських пасажирських перевезень. На залізницях організацією пасажирських перевезень займаються пасажирські служби та служби приміських перевезень, координуючи цю роботу з іншими ведучими службами управлінь залізниць. На лінійному рівні обслуговування пасажирів покладено на працівників залізничних станцій (особливо пасажирських), вокзалів, вагонних депо.

Висновки.

За часи незалежності в транспортно-дорожньому комплексі України створена нормативно-правова база, що регламентує діяльність транспортних підприємств в сфері здійснення пасажирських перевезень і відповідає новим ринковим умовам. Прийнято основні законодавчі акти, що регулюють відносини в сфері транспорту, в тому числі закони України „Про транспорт”, „Про автомобільний транспорт”, „Про залізничний транспорт”, „Про концесію на будівництво і реконструкцію автомобільних доріг”, „Повітряний кодекс України”, „Кодекс автомобільного транспорту”, постанови Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року №178 „Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту”, від 29 січня 2003 року „Про затвердження Порядку проведення конкурсу на перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування”, „Статут залізниць України”, наказ Міністерства транспорту України від 14.10.97 № 363 „Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним

транспорт в Україні”, „Правила перевезень пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України” та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гасвський Б.А.* Основи науки управління. [Текст] Навч. посібник. – К.: МАУП. – 1997. – 112 с.
2. *Кулаєв Ю.Ф.* Економіка залізничного транспорту. [Текст] - Дніпропетровськ, 2006. – 230 с.
3. *Осовська Г.В., Осовський О.А.* Основи менеджмента. [Текст] – К.: Кондор, 2006. – 661 с.
4. *Платонов С.В., Третьяк В.И., Черкасов В.В.* Искусство управленческой деятельности. [Текст] – К.: ООО «Изд-во Либра», 1996. – 416 с.
5. *Чернявский А.Ф.* Организация управления в условиях рыночных отношений. [Текст] – К.: МЗУЦП, 1994. – 120 с.